Kas mūs gaida?

Saruna ar mūziķi Valdi Muktupāvelu

I. Jakubone. Imants Ziedonis ir izlolojis Bērnu kultūras centra ideju, tā guvusi reālas aprises. Gribētos uzzināt ko tuvāk.

V. Muktupāvels. Pie LVU Pedagoģijas fakultātes darbojas līgumdarbu grupa. Pasūtītājs ir Pedagoģijas zinātniski pētnieciskais institūts. Pasūtījuma tēma «Skolēnu estētiskā audzināšana ar mākslas līdzekļiem». Kopīgā estētiskās audzināšanas sistēmā jāapvieno gan mūzika, gan kustība, gan māksla. Vārdu sakot, nodarbināti būtu visi sajūtu orgāni.

I. J. Sarežģīti.

V. M. Nē, kāpēc. Labi paraugi jau ir bijuši. Gan N. Rēriha skola, gan Ļ. Tolstoja skola, arī Dalkroza un Orfa skolas. Ar mūziku pagaidām Bērnu kultūras centrā es nodarbojos viens pats. Atklāti sakot, ir tā: teorētiski var vislabākās lietas izdomāt (cik institūtu jau nenodarbojas ar mūzikas apmācību), bet rezultāts nereti ir pavājš. Kā ir skolās? No dziedāšanas stundām mūk, no koriem mūk. Tāpēc nav ko daudz teoretizēt, vajag darīt. Drīzākajā laikā eksperimenta veidā mūsu priekšlikumus pārbaudīs kāda rajona mērogā.

Man simpātiska ir ungāru muzikālā apmācība. Tās pamatā ir senā tautas mūzika. Šīs sistēmas izveidotājs Z. Kodājs atzina, ka no jauna jāpiepotē senais mūzikas kultūras slānis, jo tajā ir viss jau izkristalizējies — muzikāli, filozofiski, ētiski un estētiski.

Esmu par to, lai arī pie mums estētiskā apmācība izveidotos uz folkloras bāzes. Piemēram, klasēs vajadzētu ieviest caurviju programmas — ja runa būtu par gadskārtu ierašu dziesmām, tad pie reizes nāktu klāt tradīcijas, tautas dzeja, valoda, druscin mitoloģijas, rotaļa — kustības, mūzikas instrumenti. Tos skolēni var viegli apgūt. Pats esmu pārbaudījis.

I. J. Bet, cik zinu, pret potēm ir iespējama dažāda reakcija — gan pozitīva, gan negatīva. Nekad neaizmirsīšu to neslēpto «pārākuma», nesapratnes pilno skatienu, ar kādu folkloras ekspedīcijas laikā savu vecmāmiņu — līdzbieti — vēroja mazmeita, tā arī laikam nerazdama atbildi, ar ko tādu ievērību ir izpelnījusies vecmāmiņas dziedāšana.

V. M. Tas saistīts ar to, ka folkloras prestižs, it īpaši lauku rajonos, ir diezgan zems. Uz etnogrāfisko ansambļu dalībniekiem pirms gadiem desmit skatījās kā uz dīvaiņiem. Tagad attieksme ir mainījusies. Vecākai un vidējai paaudzei varbūt ir kādi aizspriedumi, bet bērni ir diezgan atvērti. Viņi uztver kā pašsaprotamas ļoti dažādas lietas.

I. J. Tomēr — kas tevi dzen darboties tieši folkloras virzienā?

V. M. Laikam galvenais ir tas, ka nevaru nodarboties tikai ar vienu šauru lietu. Manā uztverē ir briesmīgi, ka cilvēki ir specializējušies — gan garīgajā, gan fiziskajā darbībā. Arī skolotāju prestižs, manuprāt, ir krities tāpēc, ka notiek šī specializēšanās: «ģeģenes učuks», «fizenes» utt. Agrāk, piemēram, tautskolotājs mācīja dziedāšanu, valodu, vēsturi. Tā bija prestiža lieta. Mēs varam mācīties no indiešiem, kur vēl joprojām skolotājs ir pilnību sasniegušais. Viņš vienlaikus ir gan estētikas, gan tikumības, gan vēstures skolotājs. Viņa uzdevums — audzināt cilvēku par personību. Viena no vadošajām valstīm industriālās attīstības ziņā ir Japāna, bet japāņu skolās 11 stundas nedēļā ir estētiskā audzināšana. It kā pretruna — industriāli attīstīta valsts — vajag cilvēkus ar stipru loģisko domāšanu, bet laikam ir kāda robeža, līdz kurai var specializēties, taisīt intelektuāli domājošus robotiņus. Un aiz tās robežas viņš vienkārši nolūst, kļūst sabiedrībai galīgi nederīgs kā cilvēks, ja trūkst garīguma. Tieši folklora ir tā, kas piešauj kompleksu pieeju. Somijā ir izglītības ministrijas lēmums, ka ik skolā jābūt klasiskajai piecstīgu koklei un vismaz vienam cilvēkam, kas uz tās spēlētu. Tā tas varētu būt arī pie mums.

I. J. Bet ja kāds, piemēram, septītās klases skolnieks, jau skaidri zina, ka grib nodarboties tikai un vienīgi ar kaut ko citu, kaut vai ar astronomiju? Un ja viņam šķiet, ka folkloru uzspiež?

V. M. Es nedomāju folkloru kā konkrētu priekšmetu, bet plašāk — piesaisti pie savas dzimtās vides. Var nodarboties ar visu ko, bet jābūt kaut kādam pamatam. Vai viņš to grib vai negrib. Ko varētu darīt uz vietām? Vajadzētu apzināt savas tuvākās apkārtnes kultūrstāvokli un kultūrvēsturi. Ko tas nozīmē? Vispirms no savām vecmāmiņām jāizklaušina, kādas dziesmas viņas māk dziedāt. Tālāk — uzzināt, kādi dziedātāji vai teicēji ir tuvākajā apkārtnē. Pamazām nonākt pie domas, ka, piemēram, klase veido apkārtnes vai novada kultūrkarti. Tīri vizuāli — katram skolā būtu pieejama karte, kurā atzīmēts, kādi ievērojami cilvēki apkārtnē dzīvojuši vai dzīvo. Ko viņi dziedājuši, teikuši, stāstījuši, tas viss būtu skolā uz vietas.

I. J. «Drauga» lasītāju vecumā, manuprāt, muzikālo interešu loks jau ir noformējies un nav no plašākajiem. Pārsvarā tā ir komercestrāde, roks. Lai tu tagad nāktu ar savām idejām par folkloru, ar vārdiem vien par ētiku un estētiku var nepietikt.

V. M. Par to esmu domājis. Uz folkloru vien var balstīties pašā sākumā, pirmajās četrās klasītēs. Tālāk — jāvirza uz darbošanos, muzikālo improvizāciju, piemēram, nekādā ziņā nespiest klausīties tikai Rietumeiropas klasisko mūziku. Vajadzētu noteikti būt džezam, rokam, avangardam, arī pasaules tautu tradicionālajai mūzikai. Mani ļoti iespaidoja šobrīd UNESCO ietvaros izstrādātais «Vispasaules mūzikas vēstures» radīšanas plāns. Paredzēti 12 sējumi, no tiem Eiropai — tikai divi. No tā eiropocentrisma, kāds valda mūsu skolas programmās, es savā darbībā gribu bēgt, cik tik vien tālu var. Interesantu, pie mums neizmantotu ideju jau ir bezgala daudz. Piemēram — nevis ar «Dziedāšanu» vai «Muzikālo audzināšanu», bet ar «Skaņu mācību» pieradināt bērnus ieklausīties. Ne tikai dabiskās vides, arī akustiskās vides piesārņotība ir drausmīga. Pieraduši to nepamanām. Interesanti Kanādā darbojas M. Šafers. Teiksim, improvizācija ir tāda: jūsu rīcībā ir viena skaņa, mājās izdomājiet, ko ar šo skaņu varētu darīt. Vienīgais nosacījums — lai nebūtu garlaicīgi. Vai arī šāds jautājums — kādu visinteresantāko skaņu jūs zināt pilsētā, kuru var parādīt citiem? Daži viņa audzēkņi pat vāc retu skaņu ierakstus. Viņi pieraduši ieklausīties un sadzirdēt.

I. J. Ikviens ir kārs redzēt sava darba augļus. Kad varētu «atstrādāties» tevis piedāvātā sistēma?

V. M. Mazus rezultātus es gribu jau tagad. Nezinu, vai izdosies vispār nonākt pie sistēmas, jo tas ir saistīts ar dzīvesveida mainīšanu. Es nevaru mainīt sabiedrību. Kaut gan šobrīd pie mums vērojama virzība uz revolūciju.

INĀRA JAKUBONE

Koklē Mārtiņš Baumanis.

Čārlstona un Jaunorleāna ASV dienvidos — džeza dzimtene. Muzicēt dodas mazais melnais trompetists — lielais improvizētājs. (Gadsimta sākuma attēls.)

Spēlē grupa «Genesis».

